

ÜNİTE: KALITIMIN GENEL İLKELERİ (ÜNİTE 5)

Genetik Varyasyonların Kaynakları ve Biyolojik Çeşitlilik

Ders İçeriği

- ✓ • Genetik varyasyon kavramı ve doğadaki örnekleri
- ✓ • Varyasyonun oluşum mekanizmaları (Rekombinasyon)
- ✓ • Mutasyonun tanımı, çeşitleri ve kalıtsallığı
- ✓ • Modifikasyon ve Adaptasyon ayrımları
- ✓ • Biyolojik çeşitliliğin (Biy çeşitlilik) önemi

Temel Hedef: Tür içi çeşitliliğin kökenini ve evrimsel süreçteki önemini kavramak.

Genetik Varyasyon Nedir?

Tanım: Aynı türe ait bireylerin karakteristik özelliklerini belirleyen gen dizimindeki farklılıkların tamamına **genetik varyasyon** denir. Bireyler arasında **genotipik** ve **fenotipik** farklar bulunur.

Doğadan Örnekler

Tür İçi Çeşitlilik (Köpekler)

Kabuk Desenleri (Midyeler)

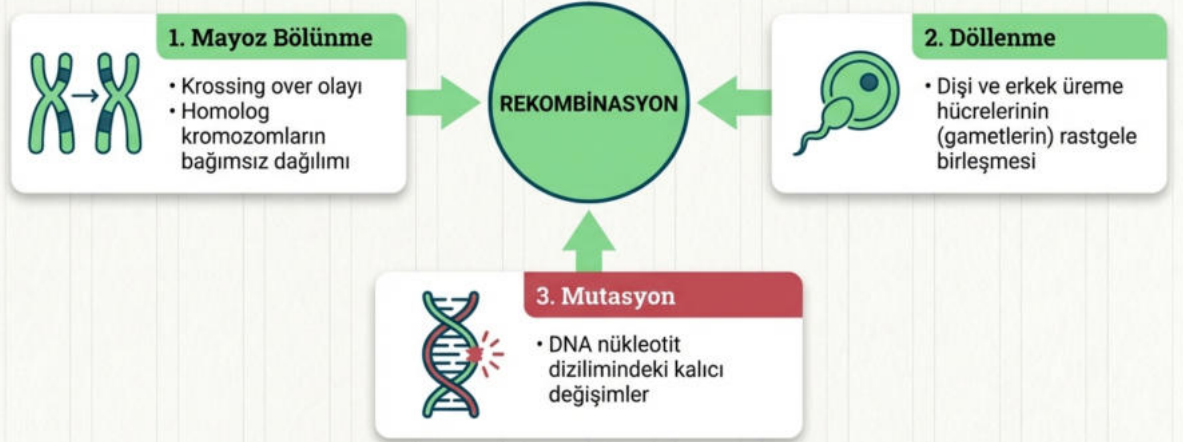
Renk ve Şekil (Patatesler)

İnsanlardan Örnekler

Ten rengi, göz rengi, saç tipi, kan grupları ve zekâ düzeyi.

Varyasyonun Kaynakları: Genetik Rekombinasyon

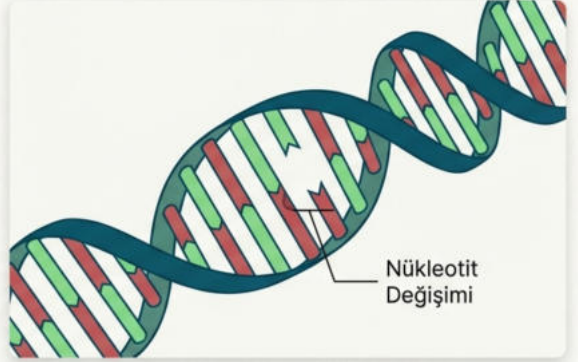

Sonuç: Bu olaylar sonucunda yeni gen kombinasyonlarının oluşması durumuna **Rekombinasyon** denir.

Mutasyon: Tanım ve Temel Özellikler

Tanım: DNA'nın nükleotit diziliminde meydana gelen ani ve kalıcı değişimlere **mutasyon** adı verilir.

- Mutasyona uğramış canlıya **mutant** denir.
- Mutasyonlar rastlantısal olarak gerçekleşir ve genetik varyasyon kaynağıdır.
- **Genel Etki:** Çoğu mutasyon canlı için zararlı, hatta öldürücüdür (**letal**).

[DİKKAT]

Mayoz sırasında gerçekleşen **Krossing Over** olayı DNA'da yeni kombinasyonlar oluşturur ve değişime neden olur. Ancak bu olay bir gen yapısı bozulması olmadığı için "mutasyon" olarak kabul edilmez.

Mutajen Faktörler

(Mutasyona Neden Olan Etkenler)

Fiziksel Mutajenler

- Yüksek sıcaklık
- Radyasyon (X ışınları, Gama ışınları)
- Ultraviyole (UV) ışınlar

Kimyasal ve Biyolojik Mutajenler

- Radyoaktif maddeler
- Kimyasallar: Nitrik asit, formaldehit, arsenik, hardal gazı
- Uyuşturucu maddeler, nikotin ve bazı ağır ilaçlar
- Virüsler

Mutasyon oluşma olasılığını artıran bu çevresel faktörlere **mutajen** denir.

Mutasyonların Kalıtsallığı (Aktarılabilirlik Durumu)

Vücut (Soma) Hücreleri

- Sadece mutasyonun gerçekleştiği bireyi etkiler.
- Kalıtsal değildir, yavrulara **aktarılmaz**.
- Örnek: Güneş etkisiyle oluşan cilt lekelenmeleri.

Eşey (Üreme) Hücreleri

- Gelecek kuşaklara (yavrulara) aktarılabilir.
- Kalıtsal varyasyon kaynağıdır.
- Evrimsel süreçte etkilidir.

Modifikasyon: Kalıtsal Olmayan Değişimler

Tanım: Çevresel faktörlerin (ısı, ışık, besin) etkisiyle genlerin **işleyişinin** değişmesi sonucu oluşan fenotipik değişimlerdir. Genin yapısı değişmez.

Işık Etkisi

Işık almayan ortamda yetişen yeşil bitkinin sarı renkli olması.

Besin Etkisi

Beslenme farkına göre arıların kraliçe veya işçi olması.

Sıcaklık/Işık Etkisi

Güneşte kalan insanın teninin bronzlaşması (Melanin artışı).

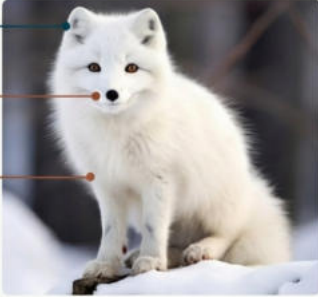
Önemli: Modifikasyonlar kalıtsal değildir. Çevresel etki kalkarsa canlı eski haline dön

Adaptasyon: Çevreye Uyum Yeteneği

Tanım: Bir organizmanın, bulunduğu çevrede yaşama ve üreme şansını artıran kalıtsal özelliklerin tamamıdır. Doğal seçim yoluyla kazanılır ve **kalıtsaldır**.

Karşılaştırmalı Adaptasyon Analizi

Kutup Tilkisi

Küçük kulak ve burun (Isı kaybını azaltır).

Beyaz kürk (Kamufle olur).

Çöl Tilkisi

Büyük kulaklar (Isı kaybını artırır/Serinletir).

Kum rengi kürk.

Biyolojik eřitlilik ve Popülasyon Sağlığı

**Varyasyon Neden nemlidir?

Biyolojik eřitlilik: Bir ekosistemde yaşayan canlı türlerinin çeşitliliği ve sayıdır.

- Genetik zenginlik (farklı genotipler), türün değişen ortam koşullarına uyum yapma yeteneğini artırır.
- Popülasyonun devamlılığını ve hayatta kalma şansını yükseltir.

[DİKKAT]

Aynı genetik yapıya sahip Aynı genetik yapıya sahip (klon) popülasyonlarda, evre koşulları değiştiğinde uyum yeteneği düşüktür. Bu durum toplu ölümlere veya türün yok olmasına neden olabilir.

Dar Alanlar ve Soy İçi Üreme Riski

İzolasyonun Etkisi: Doğada dar bir alana sıkışmış popülasyonlarda gen alışverişi engellenebilir.

Risk: Bu durum **Soy İçi Üreme** olasılığını artırır.

Soy İçi Üremenin Sonuçları:

1. Genetik varyasyon azalır.
2. Zararlı çekinik genlerin bir araya gelme (homozigot olma) ihtimali artar.
3. Bireylerin değişen çevre koşullarına uyum yeteneği zayıflar.
4. Biyolojik çeşitlilik olumsuz etkilenir.

Örnek Soru Analizi

SORU: Kalıtsal varyasyonlar ve biyolojik çeşitlilikle ilgili aşağıdakilerden hangisi **doğru değildir**?

- A) Tür içi varyasyonun artması biyolojik çeşitliliği artırır.
- B) Varyasyon artışı, değişen koşullara uyum yeteneğini artırır.
- C) Mutasyonlar, kalıtsal varyasyon nedeni olabilir.
- D) Vücut hücrelerindeki mutasyonlar kalıtsal rekombinasyonlara neden olur.**
- E) Mutasyona neden olan faktörlere mutajen denir.

ÇÖZÜM VE ANALİZ:

Cevap **D** seçeneğidir.

Neden: Vücut (soma) hücrelerindeki mutasyonlar sadece o bireyi etkiler ve yavrulara aktarılmaz (kalıtsal değildir). Kalıtsal olması için değişimin eşey (üreme) hücrelerinde gerçekleşmesi gerekir.